

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความรู้ และการปฏิบัติ

2.1. ความรู้

ความรู้ คือ การแสดงออกของสมรรถภาพสมองด้านความจำโดยใช้วิธีระลึกออกมา (ชวาล,2526)

ความรู้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดจากการศึกษาหรือค้นคว้า หรือเป็นความรู้เกี่ยวกับสถานที่สิ่งของ หรือบุคคล ที่ได้จากการสังเกต จากรายงาน หรือจากประสบการณ์การรับรู้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ต้องชัดเจนและอาศัยเวลา (The Lexicon Webster Dictionary, 1977 อ้างโดย พรภิมล, 2539)

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์ การค้นคว้า การสังเกต และมีการสะสมไว้ สามารถจำได้โดยอาศัยความสามารถ และทักษะทางสติปัญญานำมาเชื่อมโยงจัดระบบทางความคิดของตนใหม่ได้ (ประภาเพ็ญ,2520)

อนุก (2522:256-280) ได้จำแนกความรู้ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องอันหมายถึงรายละเอียดของเรื่องราว หรือปรากฏการณ์ใด ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู็รวบรวมอดมีใจความว่าอย่างไร เป็นความรู้เกี่ยวกับหลักการ กฎเกณฑ์ ทฤษฎี นั่นคือ ความรู้ของบรรดาวิทยาการใด ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงปริญญาเอกจะมีความรู้ความจำอยู่ 3 ชนิดใหญ่ ๆ คือ ความจำในเนื้อเรื่อง วิธีการ ความคิดรวบยอด แต่ในแต่ละชนิดใหญ่ของความรู้ความจำเป็นยังมี ความจะเป็นย่อย ๆ ลงไปอีกรวมเบ็ดเสร็จแล้วความรู้ความจำมีถึง 3 ชนิดใหญ่ 9 ชนิดย่อย พอสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ในเรื่องเฉพาะ (Knowledge of Specifics) เช่น จำสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้ความรู้ในขั้นนี้ได้แก่

1.1 ความรู้คำศัพท์เฉพาะ (Knowledge of Terminology) มุ่งกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้คำศัพท์สัญลักษณ์บางอย่าง (ทั้งที่เป็นภาษาและมีใช้ภาษา) รวมทั้งสัญลักษณ์ที่ยอมรับกัน

1.2 ความรู้ในข้อเท็จจริงบางอย่าง (Knowledge of Specifics Facts) มุ่งกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ในเรื่อง วัน เหตุการณ์ บุคคล สถานที่ โดยครอบคลุมทั้งที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง เช่น วันที่แน่นอน หรือที่มีลักษณะเชิงปริมาณ เช่น ช่วงเวลาโดยประมาณก็ได้

2. ความรู้ในเรื่องวิธีการจัดการเฉพาะเรื่อง (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics) ได้แก่ ความรู้ในเรื่องวิถีทางวิธีการจัดระเบียบรวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์มุ่งให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่อยู่ระหว่างความรู้เฉพาะสิ่งกับความรู้ในเรื่องทั่วไป ซึ่งได้แก่

- 2.1 ความรู้ในเรื่องระเบียบประเพณี (Knowledge of Conventions)
- 2.2 ความรู้เรื่องแนวโน้มและลำดับเหตุการณ์ (Knowledge of Trends and Sequence)
- 2.3 ความรู้เรื่องประเภทและจำพวก (Knowledge of Classification and categories)

2.4 ความรู้เรื่องเกณฑ์ (Knowledge of Criteria)

2.5 ความรู้เรื่องระเบียบวิธีการ (Knowledge of methodology)

3. ความรู้เรื่องที่เป็นสากลและนามธรรมในสาขาต่าง ๆ (Knowledge of the Universals and Abstraction of a Field) ได้แก่ ความรู้ในเรื่อง กฎ ทฤษฎี โครงสร้าง คือ

3.1 ความรู้เรื่องหลักและข้อสรุป (Knowledge of principle and Generalization)

3.2 ความรู้เรื่องทฤษฎีและโครงสร้าง (Knowledge of Theories and Structures)

ความรู้ คือ ความรู้เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมสะสมไว้ ซึ่งการให้ความรู้ หรือพฤติกรรมด้านความรู้มี 6 ชั้น (Good,1973 อ้างโดย กัลยา,2535) คือ

1. ความรู้ ความจำ (Knowledge-Memory) เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้วได้ ซึ่งก็คือความสามารถในการจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้นั่นเอง

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นการสอนให้ผู้เรียนสามารถจับใจความสำคัญหรือแปลความหมายของสิ่งของ หรือสัญลักษณ์ที่พบเห็นได้ถูกต้อง สามารถย่อข้อความสำคัญของสิ่งนั้นตลอดจนสามารถตีความและจินตนาการ เหตุการณ์ที่พบเห็นได้กว้างขวางถูกต้อง

3. การนำไปใช้ (Application) ผู้เรียนสามารถนำความรู้หรือความเข้าใจสิ่งที่รู้เห็นมานั้นไปแก้ปัญหาใหม่ได้ แก้ไขสถานการณ์ใหม่ได้ผลดี

4. การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้เรียนสามารถแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ว่าสิ่งนั้นประกอบไปด้วยส่วนย่อย ๆ อะไรบ้างส่วนใดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แต่ละส่วนย่อยนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์กันโดยถือหลักการใดหรือทฤษฎีใด

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นการนำสิ่งต่าง ๆ หรือหน่วยต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปเข้าเป็นเรื่องเดียวกันเพื่อเป็นสิ่งใหม่ที่มีคุณลักษณะบางอย่างแปลกพิสดารไปจากส่วนประกอบ

ย่อยของเดิม การรวมนี้อาจเป็นการรวมวัตถุสิ่งของ ข้อเท็จจริงของข้อความที่รวบรวมได้ผนวกกับความคิดเห็นส่วนตัวเข้าด้วยกัน

6. การประเมินค่า (Evaluation) เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นส่วนประกอบในการประเมินผล

ความรู้ คือ การรับรู้ เข้าใจ แยกแยะได้ (Analysis) วิเคราะห์ได้ (Synthesis) และประเมินได้ในใจ (Vicarious) ดังนั้นจะมีความรู้ที่ดีต้องรับรู้ โคร่ครวญจนเข้าใจและประเมินได้ว่า สิ่งใดเหมาะสมแต่จะยังไม่เคยลงมือปฏิบัติเท่านั้น Wenting and Narinchai (1993:25-27) อ่าง โดชนรินทร์ชัย (2540:72)

ระดับของความรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ

1. ความรู้ระดับต่ำ ได้แก่ ความรู้อันเกิดจากการเดา หรือภาพลวงตาทางประสาทสัมผัส
2. ความรู้ระดับธรรมดา ได้แก่ ความรู้ทางประสาทสัมผัสหรือความเชื่อที่สูงกว่าแต่ยังไม่แน่นอน เป็นเพียงขั้นอาจเป็นไปได้
3. ระดับสมมุติฐาน ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากความคิดหรือความเข้าใจ ซึ่งไม่ได้เกิดจากประสาทสัมผัส เช่นความรู้ทางคณิตศาสตร์ ความรู้ขั้นนี้ถือว่าเป็นสมมุติฐานเพราะเกิดจากคำนิยามและสมมุติฐานที่ยังไม่ได้พิสูจน์
4. ระดับเหตุผล ได้แก่ ความรู้จากตรรกวิทยา เป็นความรู้ที่ทำให้มองเห็นรูปหรือมโนภาพเป็นเอกภาพ

2.2 การวัดความรู้

เครื่องมือในการวัดความรู้มีหลายชนิด แต่ละชนิดเหมาะสมกับการวัดความรู้ตามคุณลักษณะซึ่งแตกต่างกันออกไป เครื่องมือวัดความรู้ที่นิยมใช้กันมากคือ แบบทดสอบซึ่งถือว่าเป็นสิ่งเร้าเพื่อนำไปให้ผู้ถูกสอบ ได้แสดงอาการตอบสนองออกมาด้วยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การพูด การเขียน การทำท่า ฯลฯ เพื่อให้สามารถนับจำนวนปริมาณได้ เพื่อนำไปแทนอันดับหรือคุณลักษณะของบุคคลนั้น รูปแบบ ของข้อสอบหรือแบบทดสอบมี 3 ลักษณะ คือ

1. ข้อสอบปากเปล่า เป็นการทดสอบโดยการโต้ตอบด้วยวาจา หรือคำพูดระหว่างผู้ทำการสอบถามผู้ถูกสอบโดยตรง หรือบางครั้งเรียกว่าการสัมภาษณ์
2. ข้อสอบข้อเขียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ
 - แบบความเรียง เป็นแบบที่ต้องการให้ผู้ตอบอธิบาย บรรยาย ประพันธ์ หรือวิจารณ์เรื่องราวที่เกี่ยวกับความรู้นั้น
 - แบบจำกัดคำตอบ เป็นข้อสอบที่ให้ผู้ถูกสอบพิจารณาเปรียบเทียบตัดสินข้อความหรือรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ 4 แบบ คือ แบบถูกผิด แบบเติมคำตอบ แบบจับคู่ แบบเลือกตอบ

3. ข้อสอบภาคปฏิบัติ เป็นข้อสอบที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสอบสนองออกมาด้วยคำพูด หรือ การเขียนเครื่องหมายใด ๆ แต่มุ่งให้แสดงพฤติกรรมด้วยการกระทำจริง (กิตติมา, 2520)

ความรู้ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะเรื่องหรือเรื่องทั่วไป ระลึกถึงวิธีการ กระบวนการ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ (Bloom, 1969)

นอกจากนี้วินัย (2532: 87) ยังได้กล่าวว่า การให้ความรู้หรือเผยแพร่ข่าวสารสิ่งแวดล้อม ผ่านสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ นับว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าการให้การศึกษาในโรงเรียน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารหรือความรู้อย่างทั่วถึง ซึ่งการรับรู้เป็น กระบวนการทางสมองที่จดจำข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการรับรู้ของสมองจะเปลี่ยนแปลงข้อมูลใหม่ในรูป ที่มีความหมายต่อผู้รับ การที่รับข่าวสารได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่มีผลต่อการรับรู้ของ บุคคล เช่น การคาดหวัง อารมณ์ ภาษา เจตคติ ค่านิยมและความตั้งใจ

2.3 การปฏิบัติ

การปฏิบัติ คือ สิ่งที่มนุษย์รับทราบถึงการปฏิบัติของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกว่ายน้ำก็ จะต้องเริ่มจากความพยายามจะเลียนแบบ (Imitation) แล้วควบคุมให้เป็นไปตามที่เห็น (Manipulation) ทำให้ถูกต้องให้มาก (Precision) แล้วเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน (Articulation) จากนั้น ก็ฝึกหัดจนปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization) นรินทร์ชัย (2540:72)

การปฏิบัติ (Practice) คือ กระบวนการทำซ้ำบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ (ปริยาพร, 2534)

การปฏิบัติเป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติหรือ พฤติกรรมที่แสดงออกและสามารถสังเกตได้ในสถานการณ์หนึ่งหรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้าคือ เป็นพฤติกรรมที่บุคคลไม่ได้ปฏิบัติในทันทีแต่คาดหวังว่าจะปฏิบัติในโอกาสต่อไปนี้ (มัลลิการ์, 2534)

ธรรมรส (2519) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติว่าเป็นกิริยาการกระทำหรือพฤติกรรม เกี่ยวกับสมอง อารมณ์ ความคิดและความรู้สึก ซึ่งมีสามเหตุเกี่ยวข้องกับความต้องการความรู้สึกรู้จัก คิดเป็นผลจากตอบสนองต่อสิ่งเร้า และเป็นปฏิกิริยาการกระทำหรือพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้า สามารถมองเห็นได้ เช่นเดียวกับอบเนก (2519) กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติเป็นการกระทำหรือปฏิกิริยา ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่อาจสังเกตได้ชัดเจนหรืออาจรับรู้ได้โดยใช้เครื่องมือวัด

สำหรับประภาเพ็ญและสวึง (2534) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติว่าเป็นความสามารถ ในด้านการปฏิบัติคนอย่างมีประสิทธิภาพที่เกี่ยวข้องกับระบบการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกายแบ่งเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. การเลียนแบบ (Imitation) เป็นการลอกตัวแบบหรือตัวอย่างที่สนใจ
2. การทำตามแบบ (Manipulation) เป็นการลงมือกระทำตามแบบที่สนใจ

3. การมีความถูกต้อง (Precision) เป็นการตัดสินใจในเลือกทำตามแบบที่เห็นว่าถูกต้อง
4. การกระทำอย่างต่อเนื่อง (Articulation) เป็นการกระทำที่เห็นว่าถูกต้องนั้นอย่างเป็นเรื่องเป็นราวต่อเนื่อง
5. การกระทำโดยธรรมชาติ (Naturalization) เป็นการกระทำจนเกิดทักษะสามารถปฏิบัติโดยอัตโนมัติเป็นธรรมชาติ

ประภาเพ็ญ (2520) กล่าวถึงการปฏิบัติว่า หมายถึงการกระทำหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมองอารมณ์ ความคิดและความรู้สึก เกี่ยวข้องกับความต้องการและความรู้สึกนึกคิดเป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า และปฏิกิริยาการกระทำหรือพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่สามารถมองเห็นได้ และเมื่อบุคคลได้รับความรู้ ซึ่งอาจจะได้รับมาจากการฟังการอ่านหรือการมองเห็นจะทำให้บุคคลพยายามที่จะทำความเข้าใจกับความรู้นั้น ๆ จากนั้นบุคคลจะนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อทำความเข้าใจในแต่ละส่วนของสถานการณ์นั้นสามารถมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัด โดยนำความรู้ที่มีอยู่เดิมมารวมกับความรู้ใหม่ที่ได้รับแล้วสร้างเป็นแบบแผนการปฏิบัติ ดังที่ชม(2523) อ้างโดย ยูเพเรศ (2539:36) ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะสามารถปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องได้นั้นบุคคลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นเสียก่อน เพราะความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานการคิดการไตร่ตรองตัดสินใจว่าจะปฏิบัติตามดีหรือไม่ ความรู้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดจะทำให้เกิดผลในด้านทัศนคติและการปฏิบัติ

แนวคิดการยอมรับปฏิบัติ

การเลี้ยงโคนในประเทศไทยมีหลายแบบจะแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นขึ้นอยู่กับเหตุผลหลายประการ เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ พันธุ์โคที่เลี้ยง ขนาดของพื้นที่ฟาร์ม จำนวนแรงงาน ตลอดจนเงินทุน และการจัดการเพื่อให้มีการผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และโคมีความเป็นอยู่ดีพดควร และสมชัย (2525) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องคำนึงในการเลี้ยงวัวว่าประกอบด้วย

1. วัวพันธุ์ดี จะมีการเจริญเติบโตเร็ว ให้ผลผลิตสูง มีการคัดเลือกพันธุ์และผสมพันธุ์ถูกต้องตามหลักวิชาการ
2. การจัดการที่ดี ตั้งแต่เรื่องที่ฟัก เรือนโรง สุขาภิบาล ผู้เลี้ยงต้องมีใจรักในการเลี้ยงสัตว์เป็นทุนอยู่ก่อน มีการเตรียมการต่าง ๆ ก่อนการเลี้ยง เช่นเงินที่ใช้จ่ายในการลงทุน เรือนโรง อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ควรเริ่มต้นแต่น้อยก่อน ไม่หวังผลกำไรเร็วเกินไป
3. การให้อาหารที่ดีโดยคำนึงถึงคุณภาพและต้นทุนในการผลิต

4. การป้องกันและรักษาโรค โดยหาความรู้ ความชำนาญจากการอ่านตำรา และจากผู้รู้

นอกจากนั้น บุญสม (2535: 123-133) ได้กล่าวถึงภาวะแวดล้อมอื่นที่มีต่อการยอมรับในการปฏิบัติหรือไม่ยอมรับในการปฏิบัติของเกษตรกรเลี้ยงโคไว้ดังนี้

1. แหล่งที่เขาได้รับข่าวสารเช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ข่าวสารควรจะไปตามช่องทางที่เขาได้รับ หากเขาไม่ได้รับข่าวสารเลยก็ไม่ยอมรับในการปฏิบัติ

2. ระดับการศึกษาถ้าเกษตรกรมีระดับการศึกษาสูงก็จะมี ความสนใจอ่านข่าวสารถ้าระดับการศึกษาต่ำก็จะอ่านไม่ออกหรืออธิบายเข้าใจยาก เป็นต้น

3. ประเภทของการฝึกอบรมในเรื่องนั้น ๆ หากเกษตรกรมีความรู้อยู่บ้างก็จะมี ความยอมรับปฏิบัติอย่างสูง

4. อายุของคนหนุ่มสาวมักจะกล้าเสี่ยง เชื่อคำแนะนำได้มากกว่าผู้สูงอายุ ซึ่งมักจะลังเลหรือเขี่ยาก

5. ภูมิหลังความเป็นมาในการประกอบอาชีพ ว่าเคยประกอบอาชีพนั้นมาหรือไม่ ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร

Roger (1960) ได้แบ่งกลุ่มของผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยการใช้ระยะเวลาเป็นตัวชี้ นำออกเป็น 6 พวก ดังนี้

1. พวกหัวไวใจสู้ (Innovator) เป็นเกษตรกรที่พร้อมจะยอมรับความคิดหรือเทคโนโลยี ใหม่ ๆ เสมอ เกษตรกรในกลุ่มนี้มักเป็นผู้ที่มีฟาร์มขนาดใหญ่ มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ใช้เวลาในการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมเร็ว มีการติดต่อคบหาสมาคมจึงได้รับข่าวสารและติดต่อ แหล่งข่าวสาร ซึ่งส่วนมากจะเป็นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยบุคคลประเภทนี้ นับว่ามีความสำคัญต่อ ความสำเร็จของงานส่งเสริมมาก มีประมาณร้อยละ 2.5

2. พวกขอคู่มือ (Early Adopter) บุคคลกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นคล้ายพวกหัวไวใจสู้ แต่มีความระมัดระวังตัวมาก ไม่ค่อยกล้าเสี่ยงนัก มักจะวิโรคูดสถานการณ์หากได้ผล มีประโยชน์ คุ่มค่าก็ลงมือทันทีและลงทุนค่อนข้างมาก มักจะมีหัวการค้าอยู่ด้วย บุคคลกลุ่มนี้มีประมาณ ร้อยละ 13.5

3. พวกเบิ่งตาลังเล (Early Majority) เป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อวิทยาการแพน ใหม่ มักเชื่อคำแนะนำ ไม่สู้มั่นใจในตัวเองนักฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางทำให้ลังเลในการ ตัดสินใจ ต้องการการกระตุ้นซ้ำ และต้องการสิ่งจูงใจจึงจะปฏิบัติตามไม่กล้าตัดสินใจในเวลา อันรวดเร็ว นัก บุคคลประเภทนี้มีประมาณร้อยละ 34.0

4. พวกทันหัวคือ (Late Majority) บุคคลกลุ่มนี้เป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ มีลักษณะคล้ายกลุ่มที่ 3 แต่มีทัศนคติที่ไม่ค่อยชอบแนวความคิดใหม่ หัวันวิตกต่อการสูญเสียผลประโยชน์ จึงยึดมั่นอยู่ในวิธีการเดิมมักมีความรู้สึกในเชิงต่อต้าน วิธีเอาชนะบุคคลเหล่านี้ ต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงจึงจะเชื่อถือ บุคคลเหล่านี้มีประมาณร้อยละ 34.0

5. พวกงอมือจับเง้า (Late Adaptor) บุคคลกลุ่มนี้เป็นพวกที่มีศึกษาน้อย โดยทั่วไปจะมีอายุมาก เป็นกลุ่มที่มีอะไรน้อยและทำอะไรได้น้อยที่สุด เกียจคร้าน เฉื่อยชา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมน้อยกว่าคนอื่นค่อนข้างจะเป็นพวกใช้แรงงานมักรอความช่วยเหลือมากกว่าจะช่วยตนเอง วิธีเอาชนะพวกนี้ต้องใช้ความอดทน ความพยายามซ้ำแล้วซ้ำอีกไปที่ละขั้น บุคคลพวกนี้มีประมาณร้อยละ 13.5

6. พวกไม่เอาไหนเลยหรือผู้ล่าหลัง (Laggards) บุคคลกลุ่มนี้พอใจในตนเองในสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุมาก การศึกษาต่ำถึงปานกลางยึดอยู่กับการปฏิบัติดั้งเดิม ไม่ยอมรับแนวคิดใหม่ ภูมิหลังมักจะเป็นผู้ประสบความสำเร็จล้มเหลวในความพยายามหลายต่อหลายครั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำหลัง เป็นพวกที่ยากต่อการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงของพวกนี้มักจะเป็นไปในรูป “สังคมพาไป” บุคคลพวกนี้มีประมาณร้อยละ 2.5

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับความคิดใหม่ไปปฏิบัติตาม

การยอมรับข้อเสนอแนะหรือสิ่งใหม่ ๆ ของเกษตรกรนั้น นอกจากจะเกี่ยวข้องกับภาวะแวดล้อมหลายอย่าง แต่ที่น่าสนใจก็คือลักษณะหรือเนื้อหาของสิ่งที่ไปแนะนำเอง ซึ่งควรมีลักษณะ 5 ประการที่สำคัญ ๆ ดังนี้ คือ

1. ลักษณะที่ได้ผลดีและมีกำไร (Relative Advantage) เกษตรกรจะยอมรับวิธีการใหม่ ๆ ที่เห็นว่าดี ได้ประโยชน์ ได้กำไร หรือได้ผลตอบแทนเร็ว ถ้าเห็นว่าผลประโยชน์เป็นที่พอใจเกษตรกรก็จะยอมรับ

2. วิธีการไม่ยุ่งยาก (Complexity) หมายถึงสิ่งนั้นเข้าใจง่าย เกษตรกรจะรับได้เร็วกว่าสิ่งที่ยุ่งยากสับสน

3. สอดคล้องกับสิ่งที่มีหรือปฏิบัติอยู่ (Compatibility) ถ้าสิ่งที่นำไปแนะนำนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่เขาทำอยู่แล้ว ก็จะทำให้ยอมรับได้ง่าย

4. แบ่งทดลองจำนวนเล็กน้อยได้ (Divisibility) หมายถึงสิ่งนั้นสามารถที่จะแบ่งให้เอาไปทดลองจำนวนน้อยได้ เช่น ปุ๋ย สารเคมีฆ่าแมลง ถ้าเกษตรกรต้องการทดลองก็สามารถซื้อหรือแบ่งเอาไปทดลองจำนวนน้อยก่อนได้ไปจำเป็นต้องซื้อครั้งละถุงหรือเป็นจำนวนมาก

5. เห็นผลชัดแจ้ง (Visibility) สิ่งที่น่ามาแนะนำกับเกษตรกรถ้าสิ่งที่แสดงให้เห็นชัดเจน เช่น การทำงานของรถแทรกเตอร์ เครื่องมือต่าง ๆ เป็นต้น จะช่วยจูงใจให้เกษตรกรรับง่ายหรือรับทันที ตรงกันข้ามถ้าการทำงานหรือทดลองคลุมเครือบกร่องก็จะไม่ยอมรับหรือปฏิเสธ แนวความคิดนั้นทันที

ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการส่งเสริมการเกษตรกับการยอมรับของเกษตรกร

การส่งเสริมแต่ละวิธีจะทำให้เกษตรกรยอมรับในขั้นต้นคนและสนใจ แต่ถ้าใช้วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม จะทำให้เกษตรกรยอมรับในขั้นไตร่ตรองและลองทำ ส่วนวิธีส่งเสริมแบบรายบุคคลนั้นสามารถทำให้เกษตรกรยอมรับถึงขั้นการยอมรับหรือนำไปใช้ในการปฏิบัติ ดังภาพต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการยอมรับ

ที่มา:CHANG (1974) อ้างโดย ไพบูลย์ (2541)

สรุป การแบ่งประเภทบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรตามลักษณะและอัตราการยอมรับนี้ นับว่าเป็นประโยชน์ต่องานส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างมาก เพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะ ได้รู้ว่าคุณคณประเภทใดควรใช้วิธีการส่งเสริมแบบใดและใช้ระยะเวลาประมาณเท่าใด จึงจะทำให้

เกษตรกรยอมรับ นอกจากนี้จึงมีปัจจัยอื่น ๆ อีก เช่นความน่าเชื่อถือ(Prestige) ซึ่งมีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมของเกษตรกร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องสร้างความเชื่อถือและศรัทธาให้มาก เกษตรกรจึงจะยอมรับนวัตกรรมไปใช้ในการประกอบอาชีพได้เร็วขึ้น (ไพฑูริย์,2541)

นวัตกรรมการยอมรับ

การยอมรับของเกษตรกร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังจากได้เรียนรู้แนวความคิดความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ และได้ยึดถือปฏิบัติตาม โดยที่การยอมรับมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ยอมรับแล้วนำไปปฏิบัติตามไปตลอด (Continuous Adoption)
2. บางครั้งยอมรับแล้วไม่ปฏิบัติตาม หรือปฏิบัติตามไปได้ระยะหนึ่งแล้วหยุดทำ (Discontinuous Adoption) (บุญสม 2529:162)

นอกจากนี้ภาวะแวดล้อมอื่นที่มีผลต่อการยอมรับ

1. แหล่งที่ได้รับข่าวสาร เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ข่าวสาร ควรจะไปตามช่องทางที่รับ หากไม่ได้รับข่าวสารเลยก็จะไม่เกิดการยอมรับเลย
2. ระดับการศึกษา ถ้าระดับการศึกษาสูงก็จะมีความสนใจอ่านข่าวสาร ถ้าระดับการศึกษาต่ำก็อ่านไม่ออกหรืออธิบายเข้าใจยาก
3. ประเภทของการศึกษาอบรมในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ หากมีความรู้อยู่บ้างก็จะมี การยอมรับเร็วและสูง
4. อายุ คนหนุ่มสาวมักจะกล้าเสี่ยงเชื่อคำแนะนำได้มากกว่าผู้สูงอายุ ซึ่งมักจะลังเลหรือเชื่องช้า
5. ภูมิหลังความเป็นมาในการประกอบอาชีพว่าเคยประกอบอาชีพนั้นมาหรือไม่และ ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด
6. ขนาดของที่ดินทำกิน หากมีที่ดินพอสมควรหรือขนาดใหญ่ที่จะขยายงานได้ก็จะรีบ ได้ดีแต่ถ้าไม่มีที่ดินหรือมีจำกัด จะขยายต่อไปไม่ได้ การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ นั้นก็จะน้อยลง
7. การศึกษาของบุตรหลาน หากบุตรหลานได้ศึกษาความโน้มเอียงที่จะยอมรับก็จะมีมาก เพราะได้แรงสนับสนุนจากบุตรหลาน
8. การเขียนเขียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หากไม่ค่อนข้างไปเขียนเขียนหรือไม่บ่อย การยอมรับก็จะมีมากน้อยไม่เหมือนกัน

9. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น หากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในท้องถิ่นมากและทั่วถึง หรือใกล้กันได้รับข่าวสารก็จะมีมาก การยอมรับก็จะมีมากตามไปด้วย

10. การจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดกลุ่มซึ่งเป็นการโน้มน้าวให้คุ้นเคย

11. ระบบของสังคมที่อาศัยอยู่เป็นลักษณะสังคมใหม่หรือสังคมเก่า การได้รับการพัฒนา มากน้อยเพียงใด เปิดหรือปิดการรับความรู้ใหม่ ๆ หรือเป็นสังคมล้าหลัง เครื่องต่อชนบทรรมนิยม ประเพณี

12. สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย เช่น คลองชลประทาน ระบบการตลาด ระบบสินเชื่อ ฯลฯ หากมีการสนับสนุน การยอมรับเกิดขึ้นเร็วและในอัตราที่สูง(บุญสม 2529:162) นอกจากนี้ แล้วปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลให้บุคคลยอมรับง่ายหรือยาก เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับ

1. ข้อดีของงานที่เทียบเคียงกันได้ หมายถึง เทคนิควิทยาการใหม่หรือของใหม่ดีกว่าของเก่าเมื่อเปรียบเทียบกัน

2. สอดคล้องกับความคิดเห็นของตน หมายถึง วิทยาการใหม่มีความสอดคล้องกับ ค่านิยมและประสบการณ์ในอดีตของผู้ยอมรับ

3. ความยุ่งยากซับซ้อน หมายถึง วิทยาการใหม่นั้นไม่ยุ่งยากซับซ้อนต่อการทำความเข้าใจและการนำไปใช้

4. สามารถแยกย่อยเป็นส่วนได้ หมายถึง ระดับเทคนิควิทยาการสามารถแยกย่อย ออกไปทำการทดลองได้ จะทำให้มีการยอมรับมากกว่า ไม่สามารถแยกย่อยไปทำการทดลองได้

5. สามารถถ่ายทอดให้เข้าใจได้ หมายถึง ระดับที่ผลของวิทยาการแบบใหม่สามารถ แพร่กระจายถ่ายทอดถึงผู้อื่นได้

ดิเรก (2524:124-134) ได้กล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร กล่าวว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ดังนี้

1. ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือสภาวะการโดยทั่วไป อันประกอบด้วย

1. สภาพทางเศรษฐกิจ มีผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกัน
2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม
3. สภาพภูมิศาสตร์

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง

1. บุคคลเป้าหมายหรือผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

- พื้นฐานทางสังคม
- พื้นฐานทางเศรษฐกิจ

- พื้นฐานการติดต่อสื่อสารของเกษตรกร
- พื้นฐานอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีความสนใจปัญหา

มีความสามารถในการจัดการ

3. ปัจจัยเนื่องมาจากวิทยาการแบบใหม่หรือ นวัตกรรมที่จะนำไปเปลี่ยนแปลง

- ต้นทุนและกำไร
- ความสอดคล้องและความเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน
- สามารถนำไปปฏิบัติได้และเข้าใจง่าย
- สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว
- สามารถแบ่งแยกขั้นตอนหรือแยกเป็นเรื่อง ๆ ได้
- เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม

ดิเรก (2522:20-30) ได้กล่าวถึง กระบวนการยอมรับ นวัตกรรม ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อ นวัตกรรมประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตระหนักหรือตื่นตนเป็นขั้นที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับ นวัตกรรมแต่ยังขาดข้อมูลที่สมบูรณ์ ยังไม่ถูกจูงใจให้หาข้อมูลเพิ่มเติม

2. ขั้นสนใจ ในขั้นนี้บุคคลจะค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมที่เขารับรู้มากขึ้น จึงได้ข้อมูลครบถ้วนพอสมควร

3. ขั้นประเมิน ในขั้นนี้บุคคลจะพิจารณาตามข้อมูลที่ได้มาร่วมกับสภาพการณ์ในขั้นประเมินนั้นแม่นยำถูกต้องเพียงใด

4. ขั้นทดลอง ในขั้นนี้คือการยอมรับเอามาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และถาวรต่อไป

5. ขั้นยอมรับถาวร ในขั้นนี้คือการยอมรับเอามาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และถาวรต่อไป

จากขั้นตอนการยอมรับนวัตกรรมทั้ง 5 ขั้นตอน ยังมีข้อบกพร่องบางประการ ต่อมาในปี 1983 Roger ได้เสนอแนวความคิดใหม่เป็นกระบวนการตัดสินใจยอมรับ นวัตกรรม เพื่อปรับปรุงแนวความคิดเดิมของเขา ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นความรู้ คือ ขั้นตอนที่บุคคลได้รู้จักกับนวัตกรรมเป็นครั้งแรกและได้แสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น

2. ขั้นความรู้ เป็นขั้นที่บุคคลเกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อนวัตกรรมนั้น

3. ขั้นประเมิน ในขั้นนี้บุคคลจะพิจารณาตามข้อมูลที่ได้มาร่วมกับสภาพการณ์ในขั้นประเมินนั้นแม่นยำถูกต้องเพียงใด

4. ขั้นทดลอง ในขั้นนี้คือการยอมรับเอามาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และถาวรต่อไป

5. ขั้นยอมรับถาวร ในขั้นนี้คือการยอมรับเอามาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และถาวรต่อไป

จากขั้นตอนการยอมรับนวัตกรรมทั้ง 5 ขั้นตอน ยังมีข้อบกพร่องบางประการต่อมาในปี 1983 Roger ได้เสนอแนวความคิดใหม่เป็นกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม เพื่อปรับปรุงแนวความคิดเดิมของเขา ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. **ขั้นความรู้** คือ ขั้นตอนที่บุคคลได้รู้จักกับนวัตกรรมเป็นครั้งแรกจะได้แสวงหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น

2. **ขั้นความรู้สึก** เป็นขั้นที่บุคคลเกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อนวัตกรรมนั้น ๆ

3. **ขั้นตัดสินใจ** เป็นขั้นที่บุคคลจะต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรม

4. **ขั้นยืนยัน** เป็นขั้นที่บุคคลจะแสวงหาแรงเสริม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของเขา

เมื่อผ่านกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมแล้ว จะทำให้เกิดบุคคลขึ้นสองพวกใหญ่ ๆ คือ พวกตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมกับพวกที่ตัดสินใจไม่ยอมรับนวัตกรรมอย่างไรก็ตามผู้ที่ตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมอาจเปลี่ยนใจหยุดรับนวัตกรรมภายหลังก็ได้และในทำนองเดียวกันผู้ตัดสินใจไม่ยอมรับนวัตกรรมอาจเปลี่ยนใจกลับมายอมรับนวัตกรรมในภายหลังได้เช่นเดียวกันกระบวนการยอมรับนวัตกรรมจึงดำเนินอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง

พงษ์ศักดิ์ (2527:49-59) และกระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม เกิดจากกระบวนการยอมรับเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลแต่ละคนที่เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีหนึ่ง ๆ ไปจนถึงการยอมรับเทคโนโลยีนั้นอย่างเปิดเผย ซึ่งเมื่อบุคคลหลาย ๆ คนเริ่มแพร่กระจายการยอมรับจากหนึ่ง เป็นสอง เป็นจำนวนมาก ๆ ขึ้น กระบวนการแพร่กระจายข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีนั้น ๆ แพร่กระจายไปจนถึงบุคคลส่วนใหญ่ในชุมชนและมีการยอมรับไปปฏิบัติ

ในการรับสิ่งใหม่ ๆ และแนวความคิดใหม่ ๆ ของคนในชุมชนหนึ่ง ๆ จะรับได้ไม่ทั่วถึงกันทุกคนในคราวเดียวกัน จำเป็นต้องอาศัยเวลา ระยะแรก ๆ จะรับได้เพียงบางคน ระยะหลัง ๆ จึงจะรับได้ทั่วถึงกัน กล่าวคือ ในระยะแรก ณ จุดเริ่มต้นของการให้สิ่งใหม่จะมีคนรับไปใช้หรือปฏิบัติจำนวนไม่กี่คน จากนั้นจึงค่อย ๆ แพร่หลายออกไป การแพร่จะเป็นไปได้เร็วหรือช้าย่อมแล้วแต่สภาพภูมิประเทศและพื้นฐานทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ว่าจะเป็นผู้สรรคหรือไม่เพียงใด และจากเหตุผลดังกล่าวนี้จึงได้แบ่งประเภทของกลุ่มคนที่รับแนวความคิดใหม่ออกเป็น 5 กลุ่ม โดยยึดถือระยะเวลาที่รับก่อนหลังเป็นเกณฑ์

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มผู้นำในการรับสิ่งใหม่เข้าไปใช้ในชุมชน เป็นพวกแรกหรือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะพร้อมที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ ได้ทันทีเรียกว่า “Innovators” มีอยู่ประมาณร้อยละ 2.5 ของประชากรในชุมชน พวกนี้มีการศึกษาสูงกว่าชาวบ้านทั่วไป ขนาดของไร่นาใหญ่กว่าระดับรายได้สูงกว่าฐานะทางสังคมสูง มีประสบการณ์มาก รู้จักใช้แหล่งข่าวสารจากสื่อมวลชน

กลุ่มที่ 2 เป็นพวกที่รับสิ่งใหม่ ๆ ไปจากกลุ่มแรก เรียกว่า “Early adopters” คุณสมบัติของพวกนี้คือ มีการศึกษาค่อนข้างสูง อยู่ในวัยหนุ่มสาว ฐานะทางสังคมค่อนข้างสูง กว้างขวาง ในชุมชนมีโอกาสพบปะกับบุคคลหลายระดับ สนใจข่าวใหม่ ๆ พวกนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 13.5 ของประชากรในชุมชน

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่รับสิ่งใหม่ไปจากกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ถือว่าเป็นพวกที่รับในระยะแรกอยู่เรียกว่า “Early majority” คุณสมบัติของพวกนี้คือมีการศึกษาปานกลาง สนใจอ่านหนังสือพิมพ์เมื่อมีโอกาส ได้พบปะบุคคลในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 คนในกลุ่มนี้มีมากประมาณร้อยละ 34 ของประชากรในชุมชน

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มคนที่รับความคิดใหม่ ภายหลังจากเพื่อนบ้านเขาเข้าไปแล้วครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรในชุมชน เรียกพวกนี้ว่า “Late majority” พวกนี้มีฐานะทางสังคมต่ำ การศึกษาค่อนข้างต่ำ การติดต่อกับเพื่อนบ้านยังอยู่ในวงแคบ ยังไม่เชื่อหรือยังไม่แน่ใจว่าความคิดใหม่นั้นจะทำได้หรือเป็นประโยชน์จริงเพียงใด ยังไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนความคิด จึงต้องรอดูผลจากเพื่อนบ้านเสียก่อน เมื่อเห็นว่าคนส่วนใหญ่ทดลองทำได้ผลจริงค่อยยอมรับไปทำบ้าง คนพวกนี้มีจำนวนถึง 2 ใน 3 หรือร้อยละ 34 ของประชากรในชุมชน

กลุ่มที่ 5 เป็นคนกลุ่มสุดท้ายที่ยอมรับความคิดใหม่ เรียกว่า เป็นกลุ่มล่าหลัง “Laggards” มีไร่นาขนาดเล็ก การศึกษาค่ำมาก มีการพบปะกับเพื่อนบ้านและร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยมาก ความคิดใหม่ที่ได้รับส่วนใหญ่รับไปจากเพื่อนบ้านใกล้เคียงและเพื่อนฝูงที่ใกล้ชิด การแพร่กระจายความคิดใหม่ไปยังคนกลุ่มนี้ใช้บุคคลเป็นสื่อกลาง ในการสื่อสารจะได้ผลดีกว่าสื่อมวลชนชนิดอื่น คนกลุ่มนี้มีอยู่ประมาณร้อยละ 16 ของประชากรในชุมชน

3. ปัจจัยอื่น ๆ เช่นการรับฟังข่าวสารทางวิทยุ การรับฟังข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ การติดต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่สูง และจำนวนครั้งที่มีการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรชาวไทยภูเขาที่ได้ศึกษานั้นเป็นปัจจัยที่มีผลทำให้เกิดการยอมรับสิ่งปฏิบัติในการดำเนินการเกษตร และสมพล (2520) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการยอมรับเกษตรแผนใหม่ตามโครงการเข้าพระยาตอนบนของเกษตรกรในอำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท พบว่า กระบวนการยอมรับวิทยาการแบบใหม่มีความสัมพันธ์แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนแรงงานในครอบครัว รายได้ต่อปีและสภาพการถือครองที่ดิน พิสมชัย(2518) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกพืชหมุนเวียนของเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าเกษตรกรจำนวนมากยอมรับเทคโนโลยีบางอย่างที่ลงทุนต่ำ เช่น การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์และการพรวนดิน เป็นต้น แต่เกษตรกรไม่ยอมรับเทคโนโลยีที่ลงทุนสูง เช่น การใช้รถไถและการใช้เครื่องมือกำจัดวัชพืช สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อ

การยอมรับนั้น อิทธิพลเกี่ยวกับคุณลักษณะของเกษตรมีผลต่อการยอมรับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่คุณลักษณะของพนักงานส่งเสริม

สรุป การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังจากได้เรียนรู้แนวความคิดความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์และได้ยึดถือปฏิบัติตามนั้นมีปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ได้แก่ ลักษณะที่ได้ผลดีและกำไร วิธีการไม่ยุ่งยาก สอดคล้องกับสิ่งที่มีหรือปฏิบัติอยู่แบ่งทดลอง จำนวนเล็กน้อยให้เห็นผลชัดเจน และจากผลงานการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่าการยอมรับวิทยาการ ใหม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมบ่อยครั้งทุนในการดำเนินงาน ภาระหนี้สินของเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อายุ ระดับการศึกษาการรับฟังข่าวสาร เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาอำเภอพร้าว และการเลี้ยงโคเนื้อ

อำเภอพร้าว มีชื่อเรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า เมืองป่า เป็นเมืองโบราณที่มีชื่อเสียงใน สมัยโบราณว่า เวียงพร้าววังหิน หรือ เวียงแจ้สัก ปัจจุบันเรียกว่า เมืองพร้าว มีประวัติความเป็นมา ปรากฏตามตำนาน โยนก ดังนี้

พุทธศักราช 1780 พระเจ้าลาวเม็ง ผู้ครองนครหิราญนครเงินยาง จังหวัดเชียงราย มีมเหสี ทรงพระนามว่า พระนางเทพคำชาย มีโอรสชื่อ เม็งราย พ.ศ. 1801 พระเจ้าลาวเม็งทิวงคต พระเจ้า เม็งรายพระราชโอรสได้ขึ้นครองราชสืบต่อมา ในขณะนั้นทรงมีพระชนมมายุ 20 พรรษา มีพระโอรส 3 พระองค์ คือ

- 1 ขุนเครื่อง
- 2 ขุนคราม
3. ขุนเครือ

พุทธศักราช 1816 พระเจ้าเม็งรายทราบข่าวว่าทางหริภุญชัยนคร อุดมสมบูรณ์พูนสุข จึง ส่งอ้ายฟ้าจระบुरुข ไปกระทำเวทไสยบาลศึกทางเมืองลำพูนนานถึง 7 ปี อ้ายฟ้าได้กระทำการ สำเร็จ จึงทูลพระเจ้าเม็งรายเพื่อเกณฑ์ไพร่พลยกทัพไปตีเมืองลำพูน

พุทธศักราช 1823 พระเจ้าเม็งรายทรงให้ขุนคราม โอรสองค์ที่สอง ครองเมือง เชียงราย และพระองค์ได้ยกทัพไพร่พลมุ่งสู่เมืองลำพูน การเดินทางถึงที่แห่งหนึ่ง พระองค์เห็นว่า ท้องที่แห่งนี้เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมตามตำราพิชัยสงคราม มีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ จึงหยุด ทัพเพื่อสะสมไพร่พลและเสบียงอาหารเพื่อให้กองทัพมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยตั้งค่ายคูประตูหอรบ อย่างมั่นคงแข็งแรงอยู่บนสันคอยแห่งหนึ่ง ชื่อ เวียงหวาย และขนานนามว่า นครป่า บาง ตำนานว่า นครแจ้สัก หรือ เมืองป่าวังหิน คำว่า ป่า มาจากคำว่า ป่าร้องกะเกณฑ์ไพร่พล ภาษา

ท้องถิ่นหมายถึง มะพร้าว เมืองคงสร้างขึ้นด้วยพลโยธาของพระเจ้าเม็งรายและยังสร้างไม่เสร็จ พระองค์ได้ยังไม่บรรลุนิติภาวะ จึงเคลื่อนทัพเข้าที่ราบผืนนี้ ทำการเกณฑ์ไพร่พลขึ้นใหม่ เพื่อสร้างเมือง และขนานนามว่า นครพิงค์

ในเวลาต่อมา พระเจ้าเม็งรายทรงเสด็จมาครองเมือง นครพิงค์ที่สร้างขึ้นใหม่ และขนานนามเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ว่า นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ และทรงให้ขุนเครื่อง ราชโอรสองค์ที่สามไปครองเมืองป่าว ขุนเครื่องได้บูรณะและสร้างต่อเติมเมืองป่าววังหิน จนได้ขนานนามว่า นครป่าว ขุนเครื่องครองเมืองป่าววังหินนานเท่าไหน ไม่ปรากฏหลักฐาน จนถึงปีสุดท้าย ได้ถูกพระเจ้าเม็งรายลงทัณฑ์เกี่ยวกับการทำกาเมสุมิฉาดลกับพี่สะใภ้ จึงถูกเนรเทศไปยังเมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน หลังจากนั้น นครป่าวจึงลดลงมาเป็นเมืองลูกหลวง ในเวลาต่อมา กษัตริย์ผู้ครองนครล้านนาไทยไม่มีราชบุตร ก็ส่งขุนนางคนสนิทไปครองเมืองแทน จนกระทั่งสมัยพระเจ้าแกน พ.ศ.1954 - 1958 พระองค์ส่งลูกเจ้าราชบุตรองค์ที่ 6 หรือเจ้าดิโลกราช หรือพระเจ้านิโลกราช ไปครองนครป่าว นับเป็นองค์สุดท้ายที่ครองนครป่าวนับแต่สร้างนครป่าวมา พ.ศ.1823 จนถึงปัจจุบัน มีอายุถึง 723 ปี

เนื้อที่/พื้นที่ 2,021.855 ตร.กม.

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป

มี 3 ฤดู มี ฤดูร้อน เริ่มเดือนมีนาคม - เดือนมิถุนายน , ฤดูฝน เริ่มเดือนกรกฎาคม - ตุลาคม , และฤดูหนาว เริ่ม พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์
ที่ตั้งอำเภอพร้าว มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอสันทราย อำเภอดอยสะเก็ด

อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเชียงดาว อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ในอำเภอพร้าว ได้มีการเลี้ยงโคก้นมานานตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันเนื่องจากโคในสมัยก่อนเป็นสัตว์ที่นำมาเป็นแรงงานรวมไปถึงนำมาบริโภคโดยการเลี้ยงก็ได้มีการพัฒนาตามลำดับจนมาถึงในปัจจุบันโดยโคเนื้อที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงกันมากในสมัยอดีตจะเป็นโคพันธุ์พื้นเมืองเนื่องจากเป็นโคที่มีความทนทานต่อสภาพภูมิประเทศของประเทศไทยได้ดีทำให้ในแต่ละครัวเรือนจะมีโคพื้นเมืองอยู่ทุกครัวเรือนและยังเชื่อกันว่าบ้านไหนเลี้ยงโคพื้นเมืองเปรียบเสมือนมี

เงินเก็บไว้ใช้เวลาจำเป็น แต่ก็ได้มีการปรับปรุงพัฒนาสายพันธุ์โคเนื้อกันอย่างต่อเนื่องเพราะโคพื้นเมืองมีการเจริญเติบโตช้าให้ผลผลิตน้อยภาครัฐจึงได้มีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโคเนื้อที่ได้มีการปรับปรุงสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศไทยและได้นำมาส่งเสริมให้กับเกษตรกรผู้ที่มีความสนใจที่จะเลี้ยงโคเนื้อกับเกษตรกรเพื่อที่จะได้สายพันธุ์ที่ดีต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์(2539)ได้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานภายใต้แผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540–2544) โดยกำหนดเป้าหมายการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อเป็นกิจกรรมทดแทน ปีละ 4,000 ราย แม่โคปีละ 20,000 ตัว ลดพื้นที่ ปีละ 20,000 ไร่มีการจัดทำแผนการผลิตโคเนื้อแก่เกษตรกรที่ต้องการเลิกกิจกรรมปลูกข้าวมันสำปะหลัง สับปะรด มะพร้าว และปาล์มน้ำมัน สนับสนุนสินเชื่อผ่อนปรนระยะยาวแก่เกษตรกรเพื่อเลี้ยงแม่โคเนื้อรายละ 5 ตัว สนับสนุนความรู้ พ่อพันธุ์โค การบริการพัฒนาสุขภาพสัตว์ แปลงหญ้าและปัจจัยการผลิตพื้นฐาน สนับสนุนเป็นสหกรณ์โคเนื้อการทบทวนนี้ทำให้ทราบถึงเป้าหมายหลักของการดำเนินงานของกรมปศุสัตว์สำหรับแผนปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 กองประเมินผล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2539) ได้ประเมินผลโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์ในการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นมีการกำหนดตัวอย่างที่จะประเมินผลให้กระจายทุกจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการ และทำการสุ่มตัวอย่างจังหวัดละ 60 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 2,198 ราย ในพื้นที่ 43 จังหวัด โดยนำแบบสอบถามที่ได้รวบรวมมาวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกแบบทางเดียวกัน (One-way Analysis of Variation) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องความยั่งยืนของพื้นที่โครงการกับตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการ และคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อชี้ให้เห็นว่าหากต้องการดำเนินโครงการนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ดำเนินงานหรือ ผู้บริหารโครงการควรให้ความสำคัญกับประเด็นใดบ้าง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ามีข้อบกพร่องของการดำเนินการและการบริหารโครงการ โดยรวมดังนี้

1. อายุของผู้เข้ารับการศึกษาตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเข้าร่วมโครงการ
2. พื้นที่บางส่วนขาดความเหมาะสม
3. เจ้าหน้าที่ขาดการติดตาม และตรวจเยี่ยมเกษตรกรและสถานที่ตั้งโครงการ
4. เกษตรกรบางส่วนเข้าร่วมโครงการเพื่อหวังเงินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำและปัจจัยการผลิตแบบให้เปล่า

5. การจัดอบรมของโครงการยังไม่ทั่วถึง
6. การนำสินค้าไปใช้ในกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับโครงการ
7. ขาดการเตรียมการด้านการตลาด
8. มีการชำระหนี้สินเชื่อ้อย เป็นต้น

ชียา (2542) ศึกษาผลการดำเนินงานตามโครงการปรับโครงสร้างและระบบ การผลิต เกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกรมส่งเสริมการเกษตร และกรมปศุสัตว์ โดยใช้วิธีการ วิเคราะห์เชิงพรรณนาและใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานราชการและข้อมูลปฐมภูมิจากการ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของกรมส่งเสริม การเกษตรและกรมปศุสัตว์มีผลการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่มีข้อควรปรับปรุง แก้ไขดังต่อไปนี้

1. การจัดส่งปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรล่าช้าและมีคุณภาพต่ำไม่ตรงต่อความต้องการของเกษตรกร
2. การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ รวมทั้งการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ
3. การเสนอทางเลือกกิจกรรมทดแทนให้แก่เกษตรกรควรพิจารณาให้เหมาะสมกับ สภาพตลาดทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วย
4. ควรเพิ่มประสิทธิภาพการประสานงานในระดับเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติงานของแต่ละกรมให้มากกว่าที่ผ่านมาการทบทวนงานวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของกรมส่งเสริม การเกษตรและกรมปศุสัตว์ ตามโครงการในระยะที่ 1 เฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่ามีผล การดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ยังมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขต่อไปในระยะที่ 2 สำหรับการ ศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโครงการระยะที่2(พ.ศ.2540-2544) ซึ่งต่อเนื่องจากระยะที่1 (พ.ศ.2537-2539) โดยเน้นเฉพาะกิจกรรมทดแทนที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญเพิ่ม มากขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งก็คือ กิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยง โคนมและกิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยงโคนเนื้อ

ไพบุลย์ (2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับวิทยาการแผน ใหม่ของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการยอมรับวิทยาการแผนใหม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับ รายได้และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมบ่อยครั้งทำให้มีแนวโน้มที่จะยอมรับวิทยาการแบบใหม่ มากกว่า

พงษ์ศักดิ์ (2526) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับสิ่งปฏิบัติใหม่ ๆ ในการดำเนินการเกษตรที่สูงของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือทุนในการดำเนินการเกษตร เกรดดินในการกักเก็บเงินในการเกษตร และภาระหนี้สินของเกษตรกรชาวเขาที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับสิ่งปฏิบัติใหม่ ๆ ในการดำเนินการเกษตรที่สูง สำหรับปัจจัยด้านการถือครองที่ดินและฐานะทางเศรษฐกิจนั้นจะไม่มีผลแตกต่างต่อการยอมรับสิ่งปฏิบัติใหม่ในการดำเนินการเกษตร

2. ปัจจัยทางสังคม คือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจะเป็นตัวกำหนดทำให้เกษตรกรชาวไทยภูเขามีการยอมรับสิ่งปฏิบัติใหม่ในการดำเนินการเกษตรแตกต่างกันออกไป สำหรับปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษาและแรงงานของเกษตรกรชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจะไม่มีผลแตกต่างในการยอมรับสิ่งปฏิบัติใหม่ ๆ

สุนทรีพร(2529) ได้ศึกษาการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรรายย่อยเพื่อผลิตเนื้อคุณภาพสูง พบว่า เกษตรกรจะสามารถใช้ทุน ที่ดิน และแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด โดยเลี้ยงโคเนื้อขุนเพศผู้ตอน 2 ตัวปลูกหญ้ากินนีแบบยกร่องคล้ายสวนผักใช้พื้นที่เพียง 0.25 ไร่/ตัว และได้อัตราการเจริญเติบโตและกำไรสูง แต่ถ้าไม่มีพื้นที่ในการปลูกหญ้าและจำนวนโคที่เลี้ยงไม่มากนักเกษตรกรสามารถเกี่ยวหญ้าธรรมชาติมาเลี้ยงโคเนื้อขุนได้แต่ต้องระมัดระวังเรื่องพยาธิ

สุรชาติ (2529) ได้ศึกษาถึงสภาพการเลี้ยงโคเนื้อขุนของสมาชิกสหกรณ์การเลี้ยงปลูสัตว์กรป.กลางโพนยางคำจำกัด อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่าอาชีพการเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงโคเนื้อขุน) นั้นเป็นเพียงอาชีพรองเท่านั้นและแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อขุนนั้นได้มาจากแรงงานภายในครอบครัว ส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงโคเนื้อขุนสายพันธุ์ลูกผสมลิมูซ่าและชาร์โรเล่ร์ระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อขุนนาน ประมาณ 2.23 ปี สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความรู้การเลี้ยงโคเนื้อขุนจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์ แหล่งพันธุ์โคเนื้อลูกผสมส่วนใหญ่ได้จากสหกรณ์

พรทิพย์ (2531) ได้ศึกษาถึงการเลี้ยงพ่อโครับจ้างผสมพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน พบว่าเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนยังคงนิยมเลี้ยงโคพื้นเมืองโดยพ่อโคที่เลี้ยงไว้รับจ้างผสมพันธุ์นั้นส่วนใหญ่เป็นพ่อโคพื้นเมืองชาวลำพูน พ่อโคลูกผสมและพ่อโคพันธุ์บราห์มันพันธุ์แท้ในปีหนึ่ง ๆ จะมีเกษตรกรนำโคเพศเมียที่เป็นสัดมาข้างให้พ่อโคแต่ละตัวผสมอยู่ระหว่าง 23 -160 ตัว อัตราค่าจ้างใช้พ่อโคผสมแม่โคต่อการผสมติดหนึ่งครั้งอยู่ระหว่าง 40 -150 บาท

นอกจากนั้นประสิทธิ์(2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคมของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีพบว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่แล้วมีการยอมรับวิทยาการแบบใหม่จากการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อคือ

1. การปรับปรุงพันธุ์โดยการนำโคพันธุ์จากสถานีบำรุงพันธุ์มาผสมกับโคในฝูงของตน และใช้บริการผสมเทียมจากหน่วยผสมเทียมของทางราชการ

2. การป้องกันโรค เกษตรกรได้รับการตรวจรักษาโรคพยาธิและรับการรักษาป้องกันโรคจากสัตว์แพทย์

3. การจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อ เช่น เรื่องการปฏิบัติต่อลูกโคที่เกิด การคัดโคไว้ทำพันธุ์และจรัส(2527) ได้ศึกษาถึงผลของการให้บริการโคฟอพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ไทยพบว่า เกษตรกรยังคงนิยมการบริการโคพันธุ์ ถึงแม้ว่าจะมีบริการผสมเทียมมาแทนแล้วก็ตาม โคฟอพันธุ์เป็นโคบราห์มันพันธุ์แท้ทั้งหมด มีอายุระหว่าง4-6 เกษตรกรส่วนใหญ่พอใจรูปร่าง ลักษณะของโคพันธุ์ที่เข้ามาบริการในหมู่บ้านของตน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved